

انواع الگوهای طراحی آموزشی

الگوی طراحی آموزشی بر اساس عوامل چهارگانه
الگوی طراحی آموزشی بر اساس عوامل چهارگانه (طرح (یکی از
الگوهای قابل توجه در طراحی آموزشی است که برای اجرا، بازنگری و
اصلاح برنامه بکار می رود .

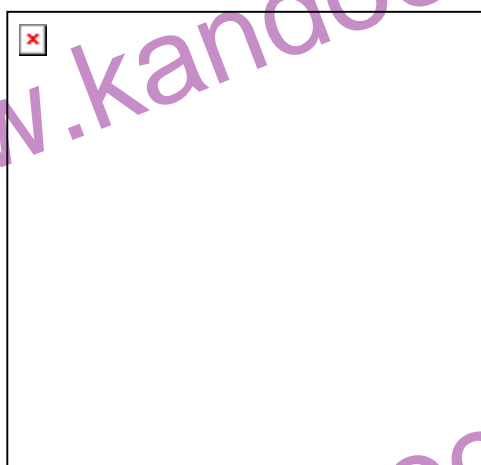

اجرا، بازنگری و اصلاح برنامه

الگوی طراحی آموزشی دانشگاه ایندیانا

الگوی طراحی مورد استفاده در دانشگاه ایندیانا آمریکا نیز یکی از
الگوهای قابل توجه در طراحی آموزشی است . همچنان که در طرح
ملاحظه می شود، مراحل طراحی در این الگو با تعیین هدف شروع می
شود و سپس در مرحله دوم، تحلیل و شناخت شاگردان صورت می گیرد .
در مرحله سوم، محتوای برنامه و فعالیت های آموزشی تحلیل و انتخاب

می‌شود، در مرحله چهارم، محتوای آموزشی سازماندهی و تنظیم می‌گردد، در مرحله پنجم، با توجه به هدف و محتوا، وسیله آموزشی مشخص می‌شود، در مرحله ششم، چگونگی اجرای برنامه تحلیل می‌شود و سرانجام در مرحله هفتم، ارزشیابی مطرح شده نتایج حاصل از ارزشیابی در تقویت و اصلاح مجدد برنامه دخالت داده می‌شود و این چرخه مرتب در فرایند آموزش ادامه پیدا می‌کند .

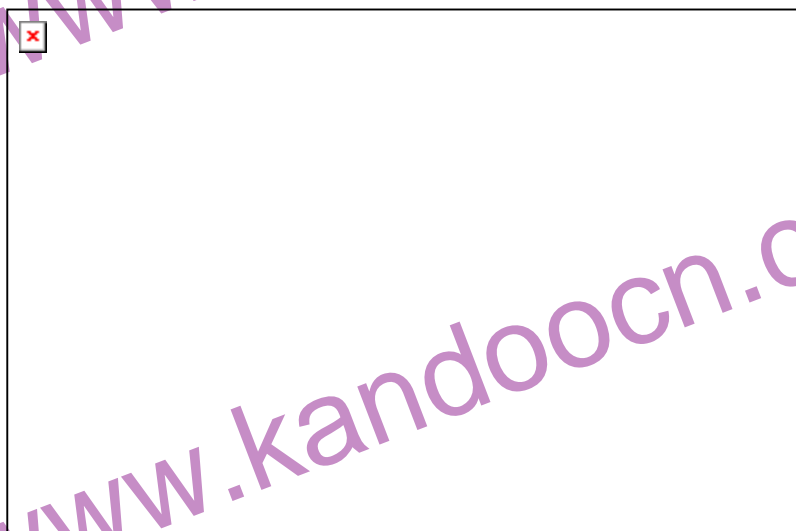

الگوی طراحی آموزشی دانشگاه آیندیانا

اجرا، بازنگری و اصلاح برنامه

طرح درس سالانه یا طرح درس کلی عبارت از این است که محتوای یک ماده درسی بر اساس هدف و برای یک سال آموزشی، به مراحل و قدم‌های مناسب و مشخص تقسیم شود . برای تهیه چنین طرحی، باید در ابتدای هر سال تحصیلی بر اساس اصول معین، بین هدف‌های آموزشی و برنامه هفتگی ترتیبی اتخاذ شود که مجموعه فعالیت‌های آموزشی بموقع و بدون وقفه در طول یک سال تحصیلی اجرا شود .

این الگو فقط برای یک ماه طراحی شده است و معلمان می توانند آن را برای سه دوره سه ماهه تنظیم کنند.

مراحل طرح درس سالانه

گام نخست:

تهیه تقویم طرح - تقویم طرح را می توان برای یک سال تحصیلی یا سه دوره سه ماهه، با محاسبه تعداد هفته ها، روزها و ساعت هایی که در طول سال تحصیلی برای تدریس درس مورد نظر پیش بینی شده است، محاسبه و تنظیم کرد. محاسبه بر اساس تقویم سالانه انجام می گیرد؛ مثلاً اگر برای درس ریاضی کلاس چهارم ابتدایی هفته ای سه ساعت در سه جلسه منظور شده باشد، مجموع جلسات در هر ماه ۱۲ جلسه یا ۱۲ ساعت و در طول سه ماهه اول، ۳۶ جلسه بدون احتساب تعطیلات رسمی و ایام امتحان و غیره خواهد بود. اگر تعطیلات رسمی از روی تقویم سالانه استخراج و ایام امتحان و تعطیلات احتمالی نیز پیش بینی

شود و از کل جلسات سه ماهه حذف شود، زمان تدریس خالص و مفید سه ماهه باقی خواهد ماند .

گام دوم :

تقسیم محتوای درس یا هدف‌های آموزشی بر زمان خالص یا مفید تدریس ابتدا بهتر است محتوای درس یا هدف‌ها و سایر فعالیت‌های آموزشی با احتساب فرصت لازم برای تمرین و مرور درس به سه دوره سه ماهه تقسیم شود) بهتر است کل محتوای کتاب یا ماده درسی در طول سال بر اساس ۲-۵ و ۲-۵ و ۱-۵ در سه ماهه‌های اول، دوم و سوم تقسیم شود؛ زیرا در سه ماهه سوم -به علت تعطیلات نوروزی، شروع امتحانات و عوامل دیگر - عملاً زمان تدریس محدودتر خواهد بود (و سپس محتوای فصل‌ها و مباحث، هدف‌ها و سایر فعالیت‌های در نظر گرفته شده در طول هر سه ماه، به واحدهای کوچک‌تر درسی یا محتوای متناسب با تک‌تک جلسات آموزشی تقسیم شود .

گام سوم :

تعیین هدف ویژه تدریس در هر جلسه . در این قسمت، معلم باید با توجه به مجموعه فعالیت‌های در نظر گرفته شده و محتوای درس، هدف ویژه تدریس خود را در هر جلسه مشخص کند .

گام چهارم :

تعیین و پیش‌بینی فعالیت‌های دیگر آموزشی خارج از مدرسه که برای تقویت یادگیری شاگردان می‌تواند مؤثر باشد .

الگوی طرح درس روزانه

طرح درس روزانه شامل پیش‌بینی و تنظیم مجموعه فعالیت‌هایی است که معلم از پیش برای رسیدن به یک یا چند هدف آموزشی ویژه در یک جلسه تدریس تدارک می‌بیند. طرح درس روزانه موجب می‌شود که معلم فعالیت‌های ضروری آموزشی را بترتیب و یکی بعد از دیگری در مراحل و زمان‌های مشخص و به شیوه‌ای منطقی پیش ببرد و نتایج حاصل از آن را برای تدریس در مراحل بعدی آموزش مورد استفاده قرار دهد. در واقع، این عمل سازماندهی و ارزیابی دائمی فعالیت‌های آموزشی بمنظور بهبود کیفیت آموزشی است.

مراحل تهیه طرح درس روزانه

رعایت مراحل و نکات ذیل برای تدوین یک طرح درس روزانه ضروری است:

۱. تعیین موضوع درس.
۲. مشخص کردن هدف ویژه تدریس در یک جلسه یا هدف اجرایی نهایی یک جلسه فعالیت آموزشی.
۳. تجزیه موضوع کلی درس به مطالب و مفاهیم جزئی‌تر (تعیین رئوس مطالب)؛ این عمل را برای تهیه هدف‌های جزئی و رفتاری تدریس لازم و ضروری است.
۴. تهیه هدف‌های جزئی یا مرحله‌ای بر اساس رئوس مطالب تعیین شده.

۵. تهیه و تنظیم هدف‌های رفتاری یا هدف‌های اجرایی تدریس. هدف‌های رفتاری هر جلسه تدریس با توجه به شرایط و ضوابط و امکانات متناسب با سطوح مختلف حیطه‌های یادگیری نوشته می‌شود و سپس برای رسیدن به هدف‌های جزئی و کلی از ساده به مشکل تنظیم می‌شود.

۶. بررسی رفتار ورودی و دانسته‌های پیشین شاگردان.

۷. تهیه و تنظیم سؤالات لازم برای اجرای ارزشیابی تشخیصی. بمنظور تعیین توانایی‌های واقعی شاگردان برای ورود به فعالیت‌های جدید آموزشی، پیش‌بینی ارزشیابی تشخیصی لازم و ضروری است. با

ارزشیابی تشخیصی است که معلم می‌تواند نخستین گام آموزشی خود را در یک جلسه تدریس مشخص کند. سؤالات ارزشیابی تشخیصی بهتر است بر اساس رفتار ورودی و هدف‌های درس جدید تنظیم شود.

۸. تحلیل و پیش‌بینی نتایج ارزشیابی و تعیین اولین گام آموزشی (نقطه شروع تدریس).

۹. تعیین و تنظیم مراحل ارائه محتوا. تعیین و تنظیم نحوه ارائه محتوا به ترتیب اهمیت، به چند مرحله بشرح زیر تقسیم می‌شود:

الف - مرحله آمادگی:

- آمادگی معلم: بدیهی است برای انجام دادن هر کاری باید آمادگی

داشت. امر تدریس نیز نمی‌تواند از این قانون مستثنا باشد. معلم

مجبور است خود را برای تدریس آماده کند. او باید در نظر بگیرد که

در کلاس چه می‌خواهد بگوید، چگونه می‌خواهد کلاس را شروع کند، چه هدف‌هایی را می‌خواهد تحقق بخشد، چگونه می‌خواهد در کلاس ایجاد انگیزه کند و این انگیزه را تا پایان کلاس استمرار ببخشد و سرانجام، درس را چگونه می‌خواهد به پایان برساند. بعلاوه، او باید در زمینه موضوع مورد تدریس مطالعه کافی داشته باشد و با وسایل آموزشی کار کند تا با تسلط کافی وارد کلاس شود.

- آمادگی شاگرد: تا شاگرد به درس معلم توجه نکند و در اجرای فعالیت‌های آموزشی با معلم همکاری نکند، تدریس به مفهوم واقعی و عملی آن صورت نخواهد گرفت. توجه شاگرد و همکاری او نیز مستلزم آماده شدن برای فعالیت است. تجربه نشان داده است که در آغاز ورود به کلاس، اغلب شاگردان هنوز متوجه فعالیت‌هایی هستند که قبل از آمدن به کلاس افکار آنها را بخود مشغول داشته است. در شروع کلاس معلم موظف است توجه و افکار شاگرد را بطور جدی متوجه کلاس و شروع درس می‌کند. معلمان در این مرحله از روش‌های مختلفی استفاده می‌کنند. یکی حضور و غیاب می‌کند، دیگری به تخته سیاه می‌کوبد، سومی داستان و حدیثی را شروع می‌کند و سرانجام ممکن است با صدای رسا از شاگردان بخواهد به حرف‌هایش گوش دهند.

- آماده کردن وسایل و مواد آموزشی: معلم در فرایند آموزش، کم و بیش احتیاج به وسایل و مواد آموزشی دارد. بدون دسترسی به این

وسایل، تدریس مؤثر صورت نخواهد گرفت. وسایل ممکن است شامل گچ، قلم، کاغذ، کتاب، وسایل آزمایشگاهی و ابزارهای پیشرفته دیگر باشد.

چنانچه معلم در کاربرد بعضی از وسایل مهارت چندانی نداشته باشد، باید قبل از رفتن به کلاس و به کارگیری آنها در حضور شاگردان، تمرین لازم را انجام دهد تا مهارت لازم را کسب کند. معلم نه تنها باید وسایلی را که خود برای تدریس لازم دارد آماده کند، بلکه باید وسایلی را که شاگردان برای کسب تجارت و انجام دادن تمرین بدان نیازمندند نیز تهیه کرده، در اختیار آنان قرار دهد.

ب- مرحله معرفی و بیان هدفهای صریح آموزشی :

معلم پس از اینکه مطمئن شد شاگردان آمادگی لازم را برای شروع فعالیت‌های آموزشی دارند، می‌تواند درس جدید را معرفی کند و انتظاراتی را که از آن درس دارد بطور صریح با شاگردان در میان بگذارد. معرفی درس باید به گونه‌ای صورت بگیرد که با ساخت شناختی شاگردان مرتبط باشد. معرفی درس و هدفهای آن شاگردان را برای آشنایی با تجارب و سعی در دستیابی به آنها آماده می‌سازد، به این شرط که هدفهای آموزشی، بسیار ساده، روشن و مشخص برای آنان بیان شود. معلم باید نوع انتظاری که از شاگردان دارد و سطح انتظارش را برای همه کلاس و همچنین برای تک‌تک شاگردان معلوم

سازد. زمان اختصاص داده شده برای این مرحله نباید بیش از ۳ تا ۵ دقیقه باشد.

ج - مرحلهٔ ارائه درس :

در این مرحله، معلم باید نحوهٔ ارائه محتوای سازماندهی شده را مشخص کند. او باید مشخص کند که می‌خواهد از کجا و چگونه شروع کند و به کجا ختم نماید. موضوع مهمی که معلمان در این مرحله باید در نظر داشته باشند این است که از زیاده‌گویی و پراکنده‌گویی اجتناب ورزند. آنان باید به شاگردان فرصت دهند تا خود به اکتشاف بپردازند و در فرایند آموزش فعال باشند. اگر شاگردی در موقعیت‌های آموزشی فعال نباشد، پس از مدتی کوتاه دچار حالتی می‌شود که به قول وایتهد پوسیدگی ذهنی را به دنبال خواهد داشت. معلم برای جلوگیری از این امر باید بر کلیه روش‌های تدریس تسلط داشته باشد تا بتواند در موقعیت‌های خاص، بهترین آنها را انتخاب کند.

د - مرحله خلاصه کردن و نتیجه‌گیری :

برای تثبیت مطالب ارائه شده در ذهن شاگردان، لازم است درس ارائه شده بطور خلاصه جمع‌بندی و نتیجه‌گیری شود. تلخیص و جمع‌بندی، مفاهیم از دست داده شده در طول کلاس را برای شاگرد روشن می‌کند. بهتر است تلخیص و نتیجه‌گیری توسط خود شاگردان انجام پذیرد و معلم اظهار نظر نهایی را ارائه کند.

ه - مرحلهٔ ارزشیابی :

بعد از ارائه محتوا و جمع بندی و نتیجه گیری، لازم است معلم بداند که شاگردانش تا چه حد به هدفهای مورد نظر در آموزش رسیده اند. اگر چه ممکن است این عمل در طول زمان تدریس، بطور ضمنی انجام گیرد، ضرورت دارد معلم پس از پایان ارائه محتوا، با مقایسه^۴ بین سطح مهارتی که انتظار دارد شاگرد به آن برسد و آنچه شاگرد عملاً بدان رسیده است، میزان یادگیری شاگرد و مؤثر بودن روش تدریس خود را ارزشیابی کند.

و - مرحله تعیین تکلیف و پایان دادن درس :
معلم می تواند برای تقویت مطالب آموخته شده و ارتباط دادن آن با زندگی واقعی شاگردان، تکالیفی را برای تمرین در بیرون از مدرسه معین کند. البته تکالیف نباید به گونه ای باشد که وقت فراغت شاگردان را بیش از حد اشغال و آنان را خسته کند؛ زیرا در این صورت اثر مطلوب خود را از دست خواهد داد. پس از ارائه تکالیف، باید پایان کلاس اعلام شود، اما پایان کلاس باید به گونه ای باشد که شاگردان با احساس رضایت از کلاس بیرون بروند؛ زیرا این عمل اشتیاق آنان را برای حضور در جلسات آینده تقویت خواهد کرد.

۱۰. تعیین روش یا روش های مناسب برای ارائه محتوا در مراحل مختلف. معلم می تواند از یک روش یا روش های مختلف در یک جلسه^۴ تدریس استفاده کند.

۱۱. انتخاب مواد آموزشی متناسب با روش و محتوای برنامه.

۱۲. مشخص کردن فعالیت و تجارب یادگیری مطلوب خارج از مدرسه،

برای تقویت میزان یادگیری .

۱۳. تعیین زمان لازم برای اجرای هر یک از مراحل تدریس .

۱۴. پیش‌بینی نحوه ارزشیابی بعد از تدریس و طرح سؤالات لازم .